

KITEKINTÉS

LEZÁRJÁK-E KATALÓGUSUKAT, VAGY SEM?

A katalógusok átalakítása az USA könyvtáraiban az új katalogizálási szabályzat bevezetése után

A „Close the card catalog?” (College and Research Libraries News. 41.vol. 1980. 2.no. 25–27.p.) és a „Freezing the Library of Congress catalog” (LC Inf. Bull. 1980. 8.no. 61–64.p.) írások alapján KOVÁCS ILONA szemléje.

Az új nemzetközi együttműködés nyomán létrejött új szabványok bevezetése, és ezt követően a katalógusok átalakítása kis és nagy országokban egyaránt probléma. Mások a lehetőségei a nagy nemzeti könyvtáraknak, s esetenként – a gyűjtemény jellegétől, vagy a könyvtár technikai adottságaitól függően – más a helyzete a kisebb könyvtáraknak. Milyen megoldást válasszunk? – így vetődött fel a kérdés az Egyesült Államokban is. Valamennyi katalógusra nincs közös válasz. Az egyik út a Library of Congress által választott irány, amely kizárólagos helyzeténél fogva törvényszerű, a többi könyvtár mérlegeli a lehetőségeit és helyzetét.

A *Library of Congress* 1981.január 1-én lezárta katalógusait. A nagy nap, a szimbolikusan nagy betűvel írt Indulás Napja: 1981. január 2. Ezzel a nappal a könyvtár megszüntette korábbi katalogizálási gyakorlatát, amely az angol amerikai szabályzat első változatának megjelenése óta az ún. átfejelés, vagy superimposition módszere volt. 1981. január 2-től életbe léptek az angol amerikai katalogizálási szabályzat 2. kiadásának, az AACR2-nek előírásai. Az új szabályzat új katalógus indítását kívánja meg, és szükségessé válik a régi katalógus befagyasztása. Mit is jelent a régi katalógus és milyen lesz az új? A *régi katalógus* az 1980-ig bezárólag épült katalógusok egy csoportját jelenti a Library of Congress szóhasználatában. Nevezetesen: a nagy szolgálati és olvasói katalógust. A kisebb csatlakozó olvasói katalógusok – például a jog vagy a zenei anyagok katalógusának – kérdése azonban még függőben van. Mit jelent a lezárás vagy befagyasztás? A régi katalógusban kb. még 5 évig tovább folynak bizonyos munkálatok, de újonnan feldolgozott anyag már nem épül bele többé. A továbbfolyó munkák egyrészt az 1980-ig bezárólag katalogizált, de még be nem osztott cédulaanyag beosztását, a címfejekben felmerülő hibák, vagy téves besorolási adatok javítását, rendkívül ritka esetekben rekatalogizálást, az időszak kiadványok címeinek átvezetését, az újonnan beszerzett művek céduláinak kiemelését jelenti. Az *új katalógus* a géppel olvasható bibliográfiai nyilvántartás, amely

tartalmazza mind az 1981 előtt készített MARC adatbázist, mind az Indulás Napjától létrehozott rekordokat, kivéve a nem latin írású rekordokat.

A régi és az új katalógus között átmeneti jelleggel – a gépi rendszer kiépítéséig – indul a *kiegészítő katalógus* nevet viselő új cédulakatalógus, amely az Indulás Napjától katalogizált műveket tartalmazza. Ennek két része, az olvasói és a szolgálati katalógus annyiban különbözik egymástól, hogy az induláskor az olvasói katalógus egyetlen cédulát sem tartalmaz, a szolgálati katalógus viszont már tartalmaz egy-egy cédulát minden olyan korábban létesített besorolási adatról, amely megfelel az új szabályzat, az AACR2 előírásainak. Ezek a cédulák az úgynevezett hitelesített besorolási adatok vagy authority card-ok.

Az automatizált rendszer pillanatnyilag még csak az előzetes katalogizálás céljaira használatos, amely tájékoztatást tud adni a feldolgozás alatt lévő anyagokról. A rendszer fejlesztése – vagyis kiterjesztése – a beállítható terminálok számától függ.

Milyen rekordokat fog tartalmazni az új, vagyis a géppel olvasható katalógus? Ez 1.5 millió rekorddal indul, amelyek közül valamennyi MARC-rekord, de csak egy része követi a legújabb szabályokat, vagyis az AACR2 előírásait. Az eddig elkészült rekordok leíró adatainak revízióját nem tervezik, a besorolási adatok revíziója azonban szükséges lesz. Ez részben automatikusan végrehajtható, más részét a kapacitástól függően folyamatosan végzik majd. A gépesített rendszer authority file-jába, vagyis a hitelesített, vagy jóváhagyott besorolási adatok listájába csak azokat a besorolási adatokat veszik be, amelyek megfelelnek az AACR2 követelményeinek. Ezeket mikrofilmlapon más könyvtárak számára is kiadhatják.

A nem latin írásmódú anyagok átírási kérdései még nem tisztázottak minden részletükben. A terv az, hogy romantizált formában azok többsége feldolgozásra kerül. (Kivételek: arab, kínai, héber, japán, koreai, perzsa és jiddis.)

Külön probléma a helyrajzi nyilvántartás átalakítása, amely a Library of Congressben a könyvtár szakrendszerével esik egybe. E nyilvántartás lezárását 1981 utánra halasztották, mert a szakrendszerre visszaható változásokat (pl. személynevek, földrajzi nevek, sorozatcímek stb.) még ki kell dolgozni.

Külön kérdés a sorozati katalógus jövője. A könyvtár három lehetőséget mérlegelt. Vagy a beérkező művek kapcsán esetenként megoldani egy-egy sorozat címének javítását, vagy lezárni a régi sorozati katalógust és újat kezdeni, vagy a teljes katalógust átrendezni címek szerint. Ez utóbbi megoldást választották.

A két cédulakatalógus kapcsolatainak kiépítését az automatizált rendszer megkönnyíti, mert a régi és az új címfejformák utalóit automatikusan elkészíti.

Ezzel szemben mi történik az amerikai *tudományos és szakkönyvtárakban*? A lehetőségek a következők: fenntartani a régi katalógust, új katalógust kezdeni, esetleg új mikrofilmlap katalógust indítani vagy egy videoterminallal helyettesíteni a katalógust. A főiskolai és szakkönyvtárakat összefogó egyesület az Association of College and Research Libraries egy felmérést végzett a helyzet áttekintésére. A felmérés szerint a könyvtárakban még nem sok változás történt. A könyvtárak jó része még most kezdi mérlegelni lehetőségeit.

Százhat könyvtárat kérdeztek meg terveikről. Kilencvenkét könyvtár azt válaszolta, hogy alkalmazni fogja az új katalogizálási szabályokat, a fennmaradó 14-ből 12 még nem döntött. A katalógusokat illetően szintén közölték álláspontjukat. A 92 könyvtár közül 14 lezárja katalógusát, 2 intézmény hajlik ebbe az irányba, 40 nem tervezi a katalógusok lezárását, 2 valószínűleg ehhez a 40-hez csatlakozik és 23 még nem döntött. Tíznek nincs is cédulakatalógusa. Egy pedig már le is zárta katalógusát.

Akik nem zárják le a katalógusaikat azok azzal indokolják, hogy később COM vagy on-line katalógusra kívánnak áttérni, erre azonban pillanatnyilag nincsenek technikailag felkészülve. Addig amíg ezt meg tudják oldani, célszerűnek tartják a régi katalógusok folytatását az olvasók érdekében.

Az egységes katalógus fenntartását a legkülönbözőbb módszerekkel tervezik, ezek a következők: a jelenlegi címfejek átfejelésével (4 könyvtár), keresztutalásokkal (3 könyvtár), a két módszer együttes alkalmazásával (17 könyvtár); a többi könyvtár még további kompromisszumok kialakításával, különböző módszerek keverésével tervezi az átmeneti időszak megoldását.

Azok akik a gépesített rendszer bevezetését tervezik, a következő előnyökért teszik azt: az olvasó kényelme és az olvasónak nyújtható jobb szolgáltatás, a cédulakatalógus fenntartásának költséges volta, a két katalogizálási rendszer összeegyeztetésének óriási nehézségei.

Egészében azonban a könyvtárak csak most kezdtek érdemben foglalkozni a teendőikkel, s komoly vizsgálatokat csak néhányan végeztek: 16 könyvtár vetett számot azzal, hogy milyen arányban okoz változásokat a régi címfejekben az új szabályzat bevezetése, és csupán 15 könyvtár végzett eddig költségszámításokat. Így a felmérés csak kezdeti eredményeket hozott, megállapításai korántsem tekinthetők véglegeseknek.

